

INTERVIEW KARIN WINKELMAN, DIRECTEUR PENITENTIAIRE INRICHTING DORDRECHT

De tijd dat gevangenen op water en brood hun tijd in de cel moesten uitzitten, ligt ver achter ons. Voorkomen dat veroordeelden opnieuw in de fout gaan, speelt een steeds prominentere rol. De PI in Dordrecht met directeur Karin Winkelman vervult daarin een pioniersrol. „Gedetineerden komen niet vanzelf tot het besef dat ze slachtoffers mogelijk voor het leven hebben beschadigd.”

‘Gedetineerden moeten leren van hun fouten’

Folkert van der Krol

De penitentiaire inrichting (PI) geldt als een plek waar de gemiddelde Nederlander hooguit in zijn ergste nachtmerrie komt. Achter hoge muren met prikkeldraad op de Staart in Dordrecht zitten gedetineerden hun straf uit. Op een binnenplaats ligt weliswaar een mooi voetbalveld van kunstgras, maar wie het cellencomplex met gesloten deuren ziet, beseft dat het geen pretje moet zijn om hier een van de 442 gedetineerden te zijn. Directeur Karin Winkelman (55), die woont in Noord-Brabant en al 32 jaar werkzaam is voor de Dienst Justitiële Inrichtingen, voelt zich er als een vis in het water.

Na de dansacademie kwam ze al snel in het gevangeniswezen terecht, waar ze rap carrière maakte. In 2015 verruilde ze haar baan als plaatsvervangend directeur van de PI Middelburg voor die van gevangenisdirecteur in Dordrecht. „Het grijpt me nog steeds”, zegt ze. „Het gevangeniswezen moet constant in beweging blijven om aansluiting te vinden met de maatschappij. Toen ik begon was de deur nog redelijk strak dicht en ging de focus pas een klein beetje naar re-integratie.”

Zes jaar geleden ging het roer echt om. Voormalig minister Sander Dekker gaf gevangenis de opdracht zich meer te richten op herstel van gedetineerden en ze meer te laten inzien hoeveel leed ze slachtoffers berokkenen. „Wij hebben toen de uitdaging opgepakt om daarmee aan de slag te gaan. Dat gebeurde vanuit de gedachte dat een gedetineerde niet vanzelf tot het besef komt dat hij voor het leven schade kan hebben aangericht aan iemand die hij misschien eenmalig ontmoet heeft.”

De PI Dordrecht werkt samen met hogeschool Avans om geschikte methodes te vinden. „Avans helpt ons met name op het stuk herstellen en slachtofferbewust werken. Dat is uniek in Nederland”, vertelt Winkelman. „Het gaat bijvoorbeeld over hoe je gesprekken aangaat met gedetineerden over herstel. Hoe toets je of iemand er echt aan wil werken of dat het maar een flauw kunstje is om sneller door het traject heen te komen? We gaan daarbij echt de diepte in. Een professor ontwikkelt samen met studenten en andere professoren methodes die bewezen beproefd zijn. Ze toetsen die aan gedetineerden en stellen ze dan weer bij. Ook voor onze medewerkers wordt materiaal ontwikkeld, zodat ze leren hoe gesprekken aan te gaan met gedetineerden.”

Een gevangene echt zijn fouten laten inzien vergt volgens Winkelman tijd en moeite. „Het is niet makkelijk om eigenaarschap te nemen over je daden, te laten zien dat het je wat doet en dat je het

Je ziet ook gedetineerden die gaandeweg het traject even afstand willen nemen, omdat het gewoon hard binnenkomt

– Karin Winkelman

▼ Deel van een cellencomplex in de PI Dordrecht.

slachtoffer daarvoor je excuses wilt aanbieden. Maar de bedoeling is dat gedetineerden het aangaan en de schaamtevolle weg lopen. Daarna begint het herstel van jezelf. Wie ben ik? Waarom heb ik dit gedaan? Hoe ga ik ervoor zorgen dat ik die tweede of derde kans buiten pak en aan wie kan ik daarbij hulp vragen? Sommigen hebben nog nooit gewerkt. Voor hen is werken aan herstel al het vinden van een baan.”

Weigerachtig

Het kost soms tijd om gedetineerden zover te krijgen die weg te laten bewandelen. „In het begin zijn ze vaak sceptisch, maar later sluiten negen van de tien zich aan. Het gebeurt op vrijwillige basis, maar als jij heel weigerachtig bent en helemaal geen inzicht hebt in wat je de maatschappij en je slachtoffers hebt aangedaan, dan wordt het een lastig verhaal om te komen tot re-integratie. Dat betekent minder aandacht voor jou en je re-integratieplan en misschien ook een langere detentieduur. Gedetineerden kunnen in aanmerking komen voor re-integratieverlof, maar dan moeten ze wel meewerken aan bepaalde dingen.”

Volgens Winkelman is het niet zo makkelijk om de boel te flessen. „Als je langer zit, kun je denken: nou, ik ga een jaar van tevoren iets doen. Maar het gedrag gedurende je gehele detentie telt. Het maakt niet uit of je een jaar of twintig jaar hebt gekregen, want we kijken terug vanaf dag één. Als je tussendoor alleen maar hebt lopen soebatten en het laatste half jaar ga je ineens vlammen, dan is dat jammer. Alleen meewerken om sneller door je traject te gaan werkt ook niet. Je moet modules volgen, gesprekken aangaan. Dat is confronterend.

Je ziet ook gedetineerden die gaandeweg het traject even rust willen of even afstand willen nemen, omdat het gewoon hard binnenkomt.”

Winkelman is de eerste om te erkennen dat deze aanpak niet bij iedereen werkt. „Er zitten ook gedetineerden die er niet aan willen werken. Die zijn zo verhard dat je heel moeilijk bij ze binnenkomt. Dan kun je heel lang duwen en trekken, maar dat wordt 'm dan niet. Gelukkig is die groep kleiner dan we bij aanvang dachten. Deze gedetineerden zitten dus ook veel achter de deur.”

De directeur zegt de gevoelens in de maatschappij, waarin geregeld de nadruk ligt op zwaar(der) straffen, te begrijpen. „Ik stoor me er ook niet aan. Opsluiten is primair ons uitgangspunt. Maar daarnaast hebben we óók de taak om te herstellen. Als we als gevangeniswezen alleen maar mensen opsluiten en ze op de laatste dag naar buiten laten, dan gaat het natuurlijk niks worden, omdat ze niets hebben bijgeleerd.”

Volgens haar zijn de straffen die gedetineerden in Nederland krijgen al relatief zwaar. „In Europees verband zijn wij harde straffers. Dat weten veel mensen niet. Het duurt even voordat je in Nederland een gevangenisstraf krijgt, maar als mensen eenmaal op dat punt zijn, dan krijgen ze een flinke tik. Als je hier binnenkomt, de cel ingaat en die deur slaat dicht, voelt dat wreed. En dat moet ook, want die mensen hebben iets gedaan wat niet mag. Elke dag zit je van vijf uur 's middags tot de volgende ochtend half acht op je cel en in het weekend nog langer.”

Winkelman zegt dat het personeel te maken heeft met een verhardende doelgroep. „Het is pittig. Gedetineerden zijn mondiger, minder respectvol ook. Als ik vroeger tegen een gedetineerde zei: ‘Nu ga je je cel in, omdat ik dat wil’, dan ging hij negen van de tien keer, uit respect voor wie ik ben. Nu zegt hij: ‘Hoezo, wie ben jij eigenlijk?’ Op het moment dat een gedetineerde wat bruusk of vervelend is in zijn manier van benaderen, wordt hij daarop aangesproken. Dat betekent niet meteen dat hij in zijn cel gezet wordt, maar dan zeg je wel: ‘Probeer het eens opnieuw, jongen.’”

Ze is ervan overtuigd dat de aanpak, met trainingen en gesprekken, een positieve invloed heeft op de sfeer in de gevangenis. „Als mensen van andere gevangenis bij ons komen kijken, zeggen ze dat het klimaat hier binnen fijn is. Gedetineerden verplaatsen zich hier zelfstandig, dat is in andere gevangenis niet het geval. Het betekent dat ze zelf naar hun afspraken lopen. We geven ze verantwoordelijkheid, werken op basis van vertrouwen. Bijkomend voordeel is dat we het met de huidige personeelsproblemen waar gevangenis mee te maken hebben iets makkelijker geregeld krijgen met de bezetting.”

Volgens Winkelman maken gedetineerden zelden misbruik van hun vrijheid. „Een gedetineerde verstopt zich wel eens of loopt een keer de verkeerde kamer binnen, maar daar gaan we dan een gesprek over aan. ‘Joh, misbruik die vrijheid nou niet. Want als je dat doet, krijg je straf en dan zit je dus op cel en dan kom je dagenlang helemaal je kamer niet uit.’ En dan wordt de televisie eraf gehaald. Mogen ze alleen nog een uur luchten per dag. Je krijgt dan ook een rapport over ongewenst gedrag. Dat telt mee op het moment dat ik een afweging moet maken of de gedetineerde op re-integratieverlof mag. Dus het is zeker niet allemaal vrijheid blijheid. We leren gedetineerden omgaan met verantwoordelijkheden.”

Gevoel van status

Ze kan nog niet met cijfers aantonen dat de aanpak leidt tot minder recidive, daar is volgens haar meer onderzoek voor nodig: „Mijn gevoel is wel dat mensen die met werk naar buiten gaan doorgaans buiten blijven. Een baan geeft een gevoel van status. Het lukt gelukkig ook steeds beter om gedetineerden te helpen met het vinden van een baan. Ik heb hier 442 potentiële werknemers. Ondernemers in de regio zijn best geneigd om gedetineer-

▲ **Gevangenisdirecteur Karin Winkelman: „Opsluiten is ook primair ons uitgangspunt. Maar daarnaast hebben we óók de taak om te herstellen.”**

FOTO'S JEFFREY GROENEGEWEG

Ik heb hier 442 potentiële werknemers

– Karin Winkelman

den aan te nemen. Je kunt ze hier screenen, opleiden en aannemen. Daar zijn de ervaringen heel goed mee. We zijn nu met de isolatiebranche bezig en het maken van laadpalen en zonnepanelen. Ook hebben we veel contact met bijvoorbeeld afvalverwerkingsbedrijven en de Rotterdamse haven.”

Zo is er ook een samenwerking met eerstedivisionist FC Dordrecht. „Bij de voetbalclub lopen veel potentiële werkgevers rond. Er zijn in de PI twee trainingen per week met een groep gedetineerden die bewezen goed gedrag hebben laten zien en verder in hun traject zitten. Ze werken aan de elf geboden van FC Dordrecht; die gaan over onder meer respect, vertrouwen, samenwerken en professionaliteit. Op den duur verrichten ze ook werkzaamheden bij FC Dordrecht, zoals schoonmaken en papier prikken, op de momenten dat er geen toeschouwers zijn.”

„Na elf, twaalf trainingen komen ondernemers van de businessclub FC Dordrecht hier om een wedstrijd tegen de gedetineerden te voetballen. De gedetineerden mogen iemand uit hun netwerk uitnodigen om te komen kijken. Zodat ze zichzelf kunnen presenteren, vertellen waaraan ze hebben gewerkt en ook kunnen vragen aan hun netwerk om hen na hun detentie op te vangen. Meestal zijn

de trainingen succesvol en gaan ze weg met een baan.”

Een andere groep kiest ervoor aan de slag te gaan met een producer, zodat ze met *spoken word* kunnen werken aan herstel. „Dat spreekt een verhardende doelgroep aan die geïnteresseerd is in rap en *spoken word*. Het lijkt stoer, maar het is een intensief traject over wie ze vroeger waren, wie ze zijn geworden en welke stappen ze hebben gezet. Ze maken onder begeleiding ook verhalen over hun herstel en de hobbels die ze zijn tegengekomen. Zodat ook mensen van buiten de gevangenis kunnen lezen hoe het leven erbinnen is. En hoe moeilijk het is om te herstellen.”

Zelf was Karin Winkelman er op uitnodiging een keer bij om naar een rap te luisteren. „Ik kon niet achter het lied staan. Ik zei: ‘Het klinkt goed, maar wil je nog met die tekst verbonden zijn? Het klinkt heel stoer, maar als je dit nog bent dan ben je er nog lang niet.’ Dat was natuurlijk niet leuk. Twee weken later werd ik uitgenodigd en hadden ze het herschreven. Ze hadden er ook een verhaal bij waarom ze het toen moeilijk vonden. Nadat ze er met elkaar over hadden gespard, waren ze ervan overtuigd dat ik gelijk had. Op zo’n moment denk ik: we zijn met mooie dingen bezig.”